

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/115/92-97>

Qənirə Əsgərova

Naxçıvan Dövlət Universiteti

<https://orcid.org/0009-0005-7756-8029>

asgerovaganira@gmail.com

Hüseyn Cavid dili Azərbaycan dilinin soykökünə dönüşdür

Xülasə

Məqalədə Hüseyn Cavidin türk ədəbi dilinə münasibətindən bəhs olunur. Müstəqil düşüncə sahiblərindən olan Hüseyn Cavidin Azərbaycan ədəbi dilində özünəxas və seçkin mövqeyi vardır. O, Azərbaycan ədəbi dilinin mürəkkəb və mübahisəli bir mərhələsində - XX yüzilin əvvəlində (Azərbaycan ədəbi dilinin türk ədəbi dilinə meyil etdiyi bir dövrdə) yaradıcılığa başlamışdır. Onun dili bir tərəfdən öz təfəkkür mədəniyyətini, digər tərəfdən həmin dövrdə türkçülüyn yaranması, formalaşması və inkişafının təsirini əks etdirir. Bu baxımdan, XX yüzilin əvvəlində ədəbi dilimizin norma vəziyyətini əks etdirən faktlar qruplaşdırılıb təhlil edilir. Hüseyn Cavidin dilinə xas olan fonetik norma türk ədəbi dilinin fonetik sistemindən qaynaqlanıb. Burada diqqəti çəkən əsas fonetik xüsusiyyətlər səs əvəzlənmələri və fonetik hadisələrin təsiri ilə özünü göstərən bəzi əlamətlərdir ki, bu, o dövrdə təkcə Hüseyn Cavidin dil-üslub xüsusiyyəti deyildi, bütövlükdə ədəbi dilimizə də xas idi. Şairin dilində türk ədəbi dilinin eyni zamanda bizim klassik ədəbi əsərlərimizin dilinin izlərini əks etdirən fonetik və leksik-qrammatik əlamətlər Hüseyn Cavidin yaradıcılığından alınmış nümunələrlə əsaslandırılır.

Açar sözlər: *Hüseyn Cavid, türk ədəbi dili, leksik-qrammatik xüsusiyyətlər, norma, fonetik xüsusiyyətlər*

Ganira Askerova

Nakhchivan State University

<https://orcid.org/0009-0005-7756-8029>

asgerovaganira@gmail.com

Huseyn Javid's Language is the Returning to the Root of the Azerbaijan Language

Abstract

This article discusses Huseyn Javid's attitude toward the Turkic literary language. As an independent thinker, Huseyn Javid held a unique and distinguished position in the Azerbaijani literary language. He began his creative work during a complex and controversial period in the development of Azerbaijani literary language—the early 20th century, a time when the language was gravitating toward the Turkic literary tradition. His language reflects both his cultural and intellectual mindset and the influence of the emerging and developing Turkism movement of the time. In this context, the facts representing the state of normative literary language in the early 20th century are grouped and analyzed. The phonetic norms characteristic of Huseyn Javid's language are derived from the phonetic system of the Turkic literary language. Key phonetic features observed include sound alternations and phenomena resulting from phonetic processes, which were not only specific to Huseyn Javid's style but were also typical of the broader literary language of that era. Phonetic and lexico-grammatical features reflecting traces of both the Turkic literary language and our classical literary works in the poet's language are substantiated with examples from Huseyn Javid's writings.

Keywords: *Huseyn Javid, Turkic literary language, lexico-grammatical features, norm, phonetic features*

Giriş

Müstəqil düşüncə sahiblərindən olan Hüseyn Cavidin Azərbaycan ədəbi dilində özünəxas və seçkin mövqeyi vardır. O, Azərbaycan ədəbi dilinin mürəkkəb və mübahisəli bir mərhələsində - XX yüzilin əvvəlində (Azərbaycan ədəbi dilinin türk ədəbi dilinə meyil etdiyi bir dövrdə) yaradıcılığa başlamışdır. Onun dili bir tərəfdən öz təfəkkür mədəniyyətini, digər tərəfdən həmin dövrdə türkçülüyn yaranması, formalaşması və inkişafının təsirini əks etdirir. “İctimai fikir tariximizdə türkçülüyn bir ideya cərəyanı kimi meydana çıxmasına səbəb, hər şeydən əvvəl, Azərbaycanın o zamankı ictimai-siyasi şəraiti idi. Vətəni parçalanan, işğal edilən, milli varlığı tapdanan, dini, dili təhlükə qarşısında qalan vəziyyəti idi” (Bayramlı, 1998, s. 41).

Tədqiqat

Sözügedən dövrdə romantiklər ədəbi dilimizdə üç əsas məqsədi həyata keçirmək uğrunda mübarizə aparırdılar. Bunlardan biri türk şivələri arasındakı bir sıra fərqlərin aradan qaldırılması ilə bağlı idi. Bu məsələ o zaman ədəbi dil sahəsində böyük problem kimi diqqəti cəkirdi. “Azərbaycanda Qarabağ, Gəncə, Şirvan və s. şivələri, Osmanlı, İran sərhədinə yaxın olanların, Rusiyada yaşayan türklərin öz şivələri mövcud idi. Bu şivələrin bir araya gəlməməsi vahid dilin inkişafına mane olurdu” (Cavid, 2005, s. 14). İkinci əsas məqsəd İstanbul türkcəsinin Azərbaycanda yayılması idi. Romantiklərin, demək olar ki, hamısı İstanbul türkcəsini dərin fikirləri ifadə etməyə qadir olan bir dil kimi dəyərləndirir və ona yüksək münasibət formalaşdırmağa çalışırdılar. Üçüncü ən böyük məqsəd isə ortaq türk dilinin yaradılması idi ki, bu məsələ çağdaş dövrümüzdə də aktualdır. Bu məqsədlər işığında yazıb-yaradan Hüseyn Cavidin dilində özəlliklərin olması təbiidir. Bu, bir tərəfdən də onun İstanbulda ali təhsil alması, Türkiyə ədəbiyyatının, xüsusilə Sərvəti-fünunçuların güclü təsiri altında olması ilə bağlı idi. Türkçülük ideyalarının təbliğinə əsərlərində daim yer ayırması onun da ümumtürk ədəbi dilinin tərəfdarı olmasına və məhz həmin dildə yazmasına səbəb olmuşdu. 1917-ci ildə “Hərb və fəlakət” şeirində “Səni qurtarsa, qurtarır birlik” qənaəti ilə çıxış etməsi də Hüseyn Cavidin ümumtürk ədəbi dili ideyasına xüsusi önəm verməsinin ifadəsi idi (Hüseyn Cavid, 2005).

Saldırıb titirətirdi yer üzünü
“İttihad!” işte ən böyük ideal
Səni qurtarırsa, qurtarır birlik,
Çünkü birlikdədir, fəqət dirlik (Cavid, 2005, s. 51)

Hüseyn Cavid də bir çox türkçülər kimi belə hesab edirdi ki, ümumtürk ədəbi dili türk millətinin vahidliyini, mövcudluğunu göstərən ən parlaq təzahürdür. “Dilsiz bir millət çapıq münqəriz olur (məhv edilmiş), bir millətin lisanı mövcudiyyətinin ən parlaq bürhanıdır” (faktıdır) (Cavid, 1985, s. 185). Buna görə də Cavidin dil anlamı ümumtürk ədəbi dili-vahid türkcə anlayışına uyğun gəlirdi və bu qənaətin nəticəsi olaraq o əsərlərində təkcə Türkiyə türkcəsindən sözlər işlətməklə kifayətlənmirdi, onun dili: “Bütün tələffüz norması, morfoloji-sintaktik quruluşu, lüğət tərkibi ilə türkcəyə uyğun gəlir” (Hacıyev, 2012, s. 217). Türkiyəli tədqiqatçı Mustafa Haqqı Türkəqul 1963-cü ildə İstanbulda çap olunmuş “Hüseyn Cavid” kitabında Hüseyn Cavid əsərlərinin dili barədə olduqca dəqiq mülahizələr irəli sürmüşdür: “Hüseyn Cavidin dili Azərbaycan daxilində, istərsə də Azərbaycan xaricində ən çox münaqişə və mübahisə olunan bir mövzudur. Məlum olduğu kimi, İstanbul türkcəsi ilə Azərbaycan türkcəsi arasında ufaq da olsa bir ləhcə fərqi vardır. Cavid İstanbul türkcəsini mənimsəmiş, bu şivəni incəliklərinə qədər öyrənmişdir. Yaradıcılığının ilk dövrlərində, bilhəsə şeirlərində, İstanbul şivəsini məharətlə kullanan şair, sonralar yaratdığı əsərlərində bu şivəni Azərbaycan ədəbi türkcəsinə yaxınlaşdırmağa çalışmış və demək olar ki, bu işdə müvəffəq olmuşdur. Bunun üçün də Cavidin türkcəsinə nə tamamilə İstanbul türkcəsi, nə də tamamilə Azərbaycan ədəbi türkcəsi demək qabildir. Cəsarətlə deyə bilərik ki, Cavid bu iki türkcə şivə arasında körpü yaratmış və bu iki şivə arasındakı məsafəni qısaltmışdır (Həsənova, 2006).

Hüseyn Cavidin işlətdiyi türkcə olduqca dadlı və işlənmiş, gözəl bir türkcədir. Şimali və Cənubi Azərbaycan, Türkiyə, Türküstan və s. türk ellərində tək bir münəvvər bulunmaz ki, Cavid oxusun, onu anlamasın və onun türkcəsindən zövq almasın” (Türkəqul, 2002, s. 53).

H.Cavidin dili ortaq türk dilinin mümkünlüyünü təsdiq edən fakt və qaynaqlardan ibarətdir. Onun dili XX yüzilin əvvəlində ədəbi dilimizin müxtəlif normaları haqqında fikir söyləməyə imkan verən qiymətli mənbədir. Sözsüz ki, “dil norması informasiya mənbəyinə çevrilə bilməz” (Hüseynzadə, 2004, s. 3). Hüseyn Cavidin dilinə xas olan fonetik norma türk ədəbi dilinin fonetik sistemindən qaynaqlanıb. Burada diqqəti çəkən əsas fonetik xüsusiyyətlər səs əvəzlənmələri və fonetik hadisələrin təsiri ilə özünü göstərən bəzi əlamətlərdir ki, bu, o dövrdə təkcə Hüseyn Cavidin dil-üslub xüsusiyyəti deyildi, bütövlükdə ədəbi dilimizdə də xas idi. Həm ədəbi dilimizdə, həm də şairin dilindəki $x > q$, $y > g$, $d > t$ əvəzlənmələri belə faktlardır (Hüseynzadə, 2004). Məsələn:

X>q Demiş: *Çıq*, ey səfalətpərvər insan!
 Çıq, ey qafil bəşər! Dəf ol, çəkil, get! (Cavid, 2005, s. 28).

O, bir cavan idi, küskün *baqışlı*, həm yorğun;
 Vücudu xəstə, mükəddər, həyatı pək durğun (Cavid, 2005, s. 38).

D>T Əmin olsun ki, pək aldanmıyorsunuz: yalnız
 Bu *tatlı* fikri yaşatmaq qolay deyil, biliniz! (Cavid, 2005, s. 37).

Ana evladını bəslər, *böyütür*,
 Anasız millət, əvət, öksüzdür (Cavid, 2005, s. 43).

G>Y Bunu əgri yola sapdıran cəsur
 Qurt dedik qulağı çıxdı-baq odur (Cavid, 2005, s. 230).

Hüseyn Cavidin dilində ədəbi dilimizin o zamankı leksik normasını əks etdirən çox sayda faktik materiallar vardır və sözsüz ki, burada da türk ədəbi dilinin böyük təsiri görünür. Bunlar H. Cavidin spesifik leksikasına daxil olan vahidlərdir. Bu anlamda, şairin dilində türk ədəbi dilinin leksik faktları daha aktivdir. Şairin yaradıcılıq nümunələrində Azərbaycan ədəbi dilində daha çox XX yüzilin əvvəlində işlək olan, lakin türk dillərinin qədim leksik-qrammatik vahidi kimi işlənən “bəkləmək”, “çıldırmaq”, “bıkmaq”, “bulunmaq” kimi bir sıra fəllər diqqəti çəkir (Əlizadə, 2004):

Bıqdım artıq, yenə hər günkü yemək (Cavid, 2005, s. 197)

Hiç zərər yoq, fəqirlər acı,
Sən bəklə Səlmayı, ondan xəbər al (Cavid, 2005, II c., s. 30)

Fərəhdən ağlar insan, bəlkə, bilməm!
Bulunmaz onda lakin hüznü-matəm (Cavid, 2005, s. 27).

Sev, ağla, inlə! Bəlkə *bulunsun* bir az şəfa,
Çırpın xəyalü-hiss ilə həp məstü biqərar (Cavid, 2005, s. 91).

Yuxarıda qeyd etdiyimiz feillər bizim klassik ədəbi nümunələrimizdə işlənmişdir. H.Cavidin bu feillərdən istifadə etməsi türk dilinin təsirindən çox soykökümüzə dönüş idi.

Aləmdə bu gün məhrəmi-əsrar *bulunmaz*,
Haqq təala adəm oğlu özidir (Nəsimi, 2004, II c., s. 17)

Bu fəllər çağdaş türk dilində indi də fəal mövqeyə malikdir, bizim dilimizdə isə artıq arxaıqlaşmışdır.

H.Cavidin dilində “bən” şəxs əvəzliyinə rast gəlirik, klassik ədəbiyyarımızda bən və mən əvəzliyi paralel işlənmiş, sonralar Azərbaycan dilində mən variantı sabitləşmişdir.

Sözlər deyirsən ki, bilməzəm bən, Məzmununu fəhm qılmazam bən (Füzuli, 2005, s. 104).

Hüseyn Cavidin dilində bəzən elə leksik-qrammatik vahidlərlə qarşılaşırıq ki, Azərbaycan ədəbi dilində həmin vahidin qarşılığı olsa da, şairin türk ədəbi dili faktlarından istifadə etdiyini görürük. Məsələn, dilimizdə çox işlənən “aldatmaq” felinin anlamında türk dilində “kandırmaq” feli işlənir ki, o, şairin dilində fəal mövqeyə malik olan vahidlərdəndir:

Anlamaz, kor xalqı *qandırmış* bütün,
Hər nə qusmuş, hər inandırmış bütün (Cavid, 2005, s. 86).

Azərbaycan ədəbi dilində “uşaq” sözünün qarşılığı kimi türk ədəbi dilində “çocuq” sözü işlənir ki, bu leksem Hüseyn Cavidin dilində də işləkdir və demək olar ki, onun yaradıcılıq nümunələri göstərir ki, şair “uşaq” sözündən istifadə etməmişdir, bu anlamda yalnız “çocuq” isminə müraciət etmişdir (Qarayev, 2005):

Bir həqiqətdir bu, varsa şübhəniz,
Ta *çocuqluqdan* nə öyrənmişsəniz... (Cavid, 2005, s. 87).

Ümumiyyətlə, Hüseyn Cavidin dilində türk ədəbi dilinin təsiri böyükdür. Bu təsir ədəbi dilin bütün normalarında özünü göstərir. Bu baxımdan, qrammatik normada özünü göstərən indiki zaman fəllərində işlənən “yor” morfemi xarakterikdir:

Çeşmi-məxmurinə baqdıqca yürək *çırpınıyor*,
Allah, Allah! Nə qədər ülvî... o mavi gözlər!
O səmavi gözlər! (Cavid, 2005, s. 92).

Bir çiçəkdən *seçilmiyor* hərgiz,
Həm də bir qönçədir ki, pək nadir... (Cavid, 2005, s. 97).

Türkologiya elmində “yor” morfemi mübahisələrə səbəb olan fakt kimi dilçi alimlərin diqqətinə layiq olmuşdur. Xüsusilə də onun genezisinin müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı müxtəlif fikirlər formalaşmışdır. Bu morfemin gah “yürü” (mək) felindən, gah indiki zaman mənalı “yatur” feli sifətindən əmələ gəlməsi, gah da “durmaq” felindəki “d” səsinin “y” səsinə keçməsi hadisəsi ilə bağlılığı haqqında müxtəlif və mübahisəli mülahizələr irəli sürülmüşdür. Həmin morfemlə bağlı mülahizə və fikirlər indi də ziddiyyətli xarakterini saxlamaqdadır. Belə ki, onun haqqında konkret və dəqiq fikirlərə ehtiyac vardır. Bundan əlavə hal, şəxs kateqoriyalarında felin şəkillərində də bu məqamlara da rast gəlirik. Feilin əmr şəklinin özünəməxsus şəkilçi ilə işlənməsi XVIII əsrə qədər özünü göstərmişdir. Kitabı-Dədə Qorqud dastanlarında, Q.Bürhanəddinin vəs yaradıcılığında görə bilərik (Hüseyn Cavid, 1982-1985):

Yüriyəlim ay bəglər! Av avlıyalım, quş quşlıyalım, sığın, geyik yıqalım (Kitabi-DƏDƏ Qorqud, 2004, s. 37)

Gəl Xətayi, iqrarımız güdəlim
Biz bizi görəlim, qeyri nedəlim (Xətayi, 2005, s. 340)
Gedəlim gəl, dedi, izlə beni (Cavid, 2005, s. 226)
“Yaşatmam, yaşarım” – deyən səfillər
Qan içən vəhşilər yolunu izlər (Cavid, 2005, s. 195)
Qeyri-qəti gələcək zamanın inkarında I şəxsdə _mam² şəkilçisi işlənmişdir.
Məni görcək bilməm neçün yaşınur
Salır camalını canan dağına (Vaqif 2004, s. 142)
İsmin təsirlik halında –yı⁴ şəkilçisinin işlənməsi H.Cavid əsərlərində daha aktivdir.
Bitirib levhəyi yorğun rəssam
Qalıq, əzizim! Dedi qalq! İştə tamam (Cavid, 2005, s. 156)

İsmin təsirlik halının “yı⁴” işlənməsi XVIII əsrə qədərki Azərbaycan ədəbi dilində də özünü göstərmişdir. Kitabı_Pdədə Qorqud dastanında, Ş.İ.Xətayidə, İ.Nəsimidə, Q.Bürhanəddində və s. şairlərin əsərlərində təsadüf edirik

Səndədi şol gənci pünhan gəzmə hər viranəyi

Dəngizə dal, andan istə, ey könül, dürdanəyi (Nəsimi, 2004, s. 56).

Deməli, bu məqamlar bizim soykökümüzdə dönüşü əks etdirir.

Hüseyn Cavidin dilində türk ədəbi dilinin leksikasına məxsus olan “bəkləmək” (gözləmək), “arkadaş” (yoldaş), “kəndi” (özü), “öylə” (elə), “böylə” (belə), “qaç” (neçə), “həpsi” (hamısı), “nərə?” (hara?), “yapmaq”(etmək) və s. kimi onlarla dil vahidi işlənmişdir. Bu sözlər içərisində türk ədəbi dilinin leksikasında indi də işlənmə tezliyi və zəngin semantikasi ilə seçilən çoxlu vahidlər vardır.. Məsələn, təkcə “bulunmaq” felinin mənalarının sayı ondan artıqdır. Qeyd edək ki, bu ifadələr dil tariximizin vahidləridir. Bizim klassik ədəbiyyatımızda bu spözlərin çoxu aktiv şəkildə işlənmişdir. Qayıdış əvəzliyi olan “kəndi” əvəzliyi “kendi”, hətta kəndi və öz əvəzliyinin birləşməsindən olan “kendöz” variantı da işlənmişdir (Nəsimi, 2004).

Beyrək aşağı düşdü. Kəndözün yer yüzündə gördi (Kitabi-Dədə Qorqud, 2004, s. 65)

Nəfsini bilməyən bu dəm qorxu nədir nə bilsin ol,

Kəndözünü bilən bilənlərə sud nədir, xətər nədir? (Nəsimi, 2004, II c., s. 147)

Bu göstərir ki, bu türk dilinin təsirindən çox öz dilimizə işlənən vahidləri canlandırmaqdır.

Cavidin dilində köməkçi nitq hissələri zonasında da fərqli əlamətlər vardır. Azərbaycan dilində aktiv işlənən “bəli” ədatının əvəzinə, şairin dilində türk ədəbi dilinə xas olan “əvət” ədatının işlənməsi belə faktlardandır:

Əvət, bir öylə xoş məvada tənha

Yaşarmış qayğısız Adəmlə Həvvə (Cavid, 2005, s. 27).

Əvət!.. O sərvəti saman içində zənginlər

Kədər nə... bilməyəcək, istirahət etsinlər (Cavid, 2005, s. 33).

Bundan başqa, Hüseyn Cavidin dilində -mi⁴ sual əvəzliyinin -dır⁴ xəbərlilik şəkilçisindən əvvəl işlənməsi faktı ilə qarşılaşırıq ki, bu da bizim ədəbi dilimizdən daha çox türk ədəbi dilinə xas olan əlamətlərdəndir.

Hüseyn Cavidin dilində diqqəti çəkən dil vahidlərindən biri də çağdaş dilimiz üçün səciyyəvi olmayan “şu” əvəzliyidir:

Verin!.. Verin də, əvət, susdurun şu fəryadı,

Aman! Əsirgəməyin mərhəmətlə imdadı (Cavid, 2005, s. 72).

“Şu” əvəzliyi Hüseyn Cavidin dilində fəal işlənən qrammatik vahidlərdəndir. Digər əsas nitq hissələri ilə müqayisədə ümumilik ifadə edən əvəzlilər üslub baxımından şairin dilini səciyyələndirən fakt kimi çıxış edir. Azərbaycan ədəbi dilində işarə məqsədi ilə həm “o”, həm “bu”, həm də “şu” əvəzliyindən istifadə edilmişdir. Əslində, onların hər üçünün funksiyası eynidir, lakin semantikasındakı fərqlər şairin dilində məna çalarları yaratmağa xidmət edir. “Hər şeydən əvvəl, yadda saxlamaq lazımdır ki, “şu” əvəzliyinin işarə etdiyi əşya “bu” və “o” əvəzliləri ilə işarə edilən əşyalara nisbətən orta mövqedə durur. Yəni “bu” – yaxın, “şu” nisbətən uzaq, “o” daha uzaq predmetə işarə edir. Şu əvəzliyi də bizim dahi şair-klassiklərimizin yaradıcılığında özünü göstərmişdir (Türküqul, 2002).

Hüseyn Cavidin dilində elə sözlər var ki, Azərbaycan ədəbi dili üçün səciyyəvi olmayıb yalnız türk dilində işlənmişdir. Bu baxımdan, sokaq, sisli, bıyıq, kurnaz, bunalmaq (sıxılmaq, boğulmaq) sözünü nümunə göstərmək olar (Xətayi, 2005):

Sənsiz bütün duyğularım *bunalmış*,

Zehnim, fikrim durmuş, həp dona qalmış (Cavid, 2005, s. 131).

Hüseyn Cavidin dilində Osmanlı dilinin dəbdəbəsi hesab edilən “aşıyani-zövqü səfa”, “ruhi-pürsükun”, “fəzayi-naməhdud”, “hissi-bəşər”, “səyyahi-zərrinpər”, “nəcmi-keysudar” kimi izafət birləşmələri olsa da, “vərəmli xəyal”, “vərəmli fırtına”, “kədərli duyğu”, “titrək əda”, “işvəli ümid”, “dalğın baxış”, “acıqlı məktub”, “elmin bağbanı”, “qəflət libası”, “ədalətdən xoşlanmaq”, “sevgi üçün yaradılmaq”, “vurgun gözlər” kimi uğurlu ifadələr də az deyil (Vaqif, 2004).

Qeyd edilənlər təsdiq edir ki, türk ədəbi dilinin Hüseyn Cavid yaradıcılığına böyük təsiri olmuşdur və şair bununla qürur duymuşdur. Turan Cavidin xatirələrindən öyrənirik ki, şair əsərlərinin imlasında dəyişmələr edilməsini istəməmişdi. “...İmlasının qorunması Hüseyn Cavid üçün əhəmiyyətli idi və elə bu səbəbdən də o, bəzən əlyazmalarının sonunda bunu xüsusi xatırladırdı: “İmlasına toxunmamalı!” (Cavid, 2005, s. 4). Şairin əsərlərinin imlasında həm ədəbi dil tariximizin maraqlı bir dövrünün, həm də türk ədəbi dilinin xüsusiyyətlərini daşıyan çox sayda faktik materiallar vardır. “Hüseyn Cavidin yaradıcılığı bir tərəfdən də Türkiyə-Azərbaycan ədəbi əlaqələrini əks etdirmək baxımından son dərəcə faydalıdır” (Qarayev, 2005, s. 19).

Nəticə

Beləliklə, Hüseyn Cavidin dili həm ədəbi, həm estetik, həm tarixi, həm də ideya baxımından layiqli dildir. Deyə bilərik ki, H. Cavidin dilində rast gəldiyimiz bir çox qrammatik fərqliliklər, sözlər bizim klassik ədəbi dilimizdə özünü göstərən faktlardan biridir, bunlar türk dilinin təsirindən çox öz doğma dilimizin söykökünə dönüş idi.

Ədəbiyyat

1. Bayramlı, O. (1998). Müqəddimə. In Ə. Hüseynzadə, *Qərbin iki dastanında türk* (s. 1–46). Ağrıdağ.
2. Cavid, T. (2005). Bir neçə söz. In *Hüseyn Cavid. Əsərləri* (Cild I, s. 4–6). Lider Nəşriyyat.
3. Füzuli, M. (2005). *Əsərləri* (Cild I). Şərq-Qərb.
4. Həsənova, S. (2006). “Füyuzat” jurnalı və dil problemləri. Elm.
5. Hüseyn Cavid. (2005). *Əsərləri* (Cild I). Lider Nəşriyyat.
6. Hüseyn Cavid. (1982–1985). *Əsərləri* (Cild I–IV). Yazıçı.
7. Hüseynzadə, Ç. (2004). *Azərbaycan dilində morfoloji norma*. Nurlan.
8. Əlizadə, S. (2004). *Kitabi-Dədə Qorqud*. Öndər.
9. Nəsimi, İ. (2004). *Seçilmiş əsərləri* (Cild II). Lider.
10. Qarayev, Y. (2005). Hüseyn Cavidin yaradıcılığı. In *Hüseyn Cavid. Əsərləri* (Cild I, s. 7–24). Lider Nəşriyyat.
11. Türkəqul, M. (2002). *Azərbaycan türk şairi H. Cavid*.
12. Vaqif, M. P. (2004). *Əsərləri*. Şərq-Qərb.
13. Xətayi, Ş. İ. (2005). *Əsərləri*. Şərq-Qərb.

Daxil oldu: 07.01.2025

Qəbul edildi: 30.03.2025